

A BULÁNYI-ÜGY MARGÓJÁRA

„Nyilvánvalóvá lett, hogy a Vatikán nem akarja a Bokor egyházon belüli helyzetét rendezni. **Reménykedik halálomban s a Bokor elhalásában.** Komámasszony hol az ollót játszik velünk. Seregély: „a Bulányi-ügy a Vatikánra tartozik”, Ratzinger: „De hát kedves Atya, nem én ítélem el Önt!”, Woytila: „Püspökeik mutassanak megbocsátási készséget irántuk, ha megváltoztatják nézeteiket.” Melyeket? **Nem mondják meg.** A hazai püspökök nem válaszoltak arra a levelemre, amelyben kifejttem, hogy a nekem tulajdonított nézeteket nem képviselem, Ratzinger egyetlen tételemszavonását sem kívánta, s utolsó szava az volt, hogy úgy írjam alá még egyszer 12 pontos zsinati antológiáját, hogy ne tegyem hozzá én is a magam zsinati idézetét a lelkiismeret tárgyában. Ahogy a Vatikán nem volt hajlandó pardont mondani a Hitlerrel szótértése miatt, ugyanúgy nem hajlandó pardont mondani a magyarországi pártállammal szótértése miatt. Maradunk tehát – **az engedetlenek.** Vegyük ezt tudomásul? Kitartóan bombázva őket folyamatosan harcoljunk álláspontjuk megváltoztatásáért?”

(Bulányi: A Bokor kívülről, belülről; Óbudavár, 1994. augusztus 6.)

Bevezetés

2011. június 6.-án, a piarista szerzetes Bulányi György halálának első évfordulóján a Kalazantinumban bensőséges megemlékező összejövetelet tartottak halálának első évfordulóján, ahol többek között a jelenlegi és előző tartományfőnökök, valamint a Bokor szövívője, Kaszap István mondtak megemlékező beszédeket – ahogy erről az Új Ember, katolikus hetilap is hírt adott. Urbán József előző tartományfőnök Bulányi 2010. június 26.-án elmondott temetési beszédében azt hangsúlyozta, hogy a 92 évesen elhunyt atya részesült Krisztus szenvedő megváltás-misztériumában, ami külső, testi vonatkozásokban is megmutatkozott. Nemcsak a sarkcsontja és medencecsontja törött el, hanem jobb keze is, utolsó hónapjában a bal keze is teljesen lebénult (azaz sztrogot is kaphatott), s bár írni nem tudott már, beszélni igen, szellemileg végig ép maradt, de szavainál is beszédesebb volt így, testi elesettségében. A megtöretett és megálázott, keresztre feszített Krisztus urunkra emlékeztette őt. Ahogy egész küzdelmes életútja is.

Egy katonai behívó-ügy régi adóssága

Mielőtt hozzáfognék a Bulányi-ügy, azaz egyházi elítélése és felmentése históriájának tárgyalásába, szükséges előre bocsátanom személyes indíttatásomat, hogy mi késztetett arra, hogy ebbe a sokáig tabu-témának tekintett Bulányi-ügybe beleártsam magam. Egy szóval, Bulányi kulcs-szavával élve a **lelkiismeretem**, mert volt egy ügyem, amiben konkrét segítséget adott, s mégsem mentem el az aranymiséjére, a Piarista-kápolnába, amire meghívót küldött, de még a temetésére sem. **Adósa maradtam, mint rajtam kívül oly sokan.**

Az ezredforduló tájékán, szeptember közepén ugyanis kaptam egy tartalékos katonai behívót a miskolci Hadkiegészítő Parancsnokságtól, hogy vonuljak be novemberben Rétságra, a Budapesttől északra elhelyezkedő harcokszó alakulatba, egy egész hónapos NATO hadgyakorlatra. Földbe gyökerezett a lábam a döbbenettől, valamiféle összeesküvést szimatoltam a levegőben a hivatalos behívót látva. Telefonáltam, hogy vastag szemüveget hordok, már-már gyengén látónak minősülök, nem tudok a földön kúszni-mászni, palánkon átugrálni, pisztollyal még a céltáblát sem találok el, de azt a választ kaptam, hogy írnokként kell szolgálatot teljesítenem, ez nem jelenthet problémát, nem lesz akadálypálya, tárt karokkal várnak.

Ezután felmentem a polgármesteremhez (épp a helyi önkormányzat szociális osztályán dolgoztam ekkoriban), hogy állítson ki hivatalos igazolást, hogy novemberben annyi a munka, közeleg a Karácsony, hogy halasszák el más időpontra a behívásomat, amit meg is tett, de vissza faxoltak, hogy jó térképészítőként számukra is pótolhatatlan vagyok, mint harcokszó ex-zászlóalj-írnök. (Persze, utólag sem tudták meg, hogy a térképeken kívül a speciális üvegasztalon sok más okiratot is másoltam, hamisítottam egykoron másoknak, nagy titokban, nem kis kockázatot vállalva. Például hamis alkalmi és állandó kilépői engedélyeket, előléptetéseket, pecséttel és aláírásokkal, ami akkor sem vált dicsőségemre, mert illegálisak voltak, még ha pillanatnyilag szükségesek is.) Végző kétségbeesésemben, három nappal a jelentkezésem időpontja előtt telefonáltam Bulányinak, hogy segítsen, hogy mi tévő legyek, mert úgy hiányzik nekem e bevonulás, mint a terhes tót asszonynak a puttonya.

Bulányi atya megnyugtatóan, s a következőképpen instruált: vonuljak be s ott szóban, és írásbeli nyilatkozattal is tagadjam meg a fegyveres katonai szolgálatot lelkiismereti okokra hivatkozva. Azután lépjek be az Alba-körbe, s ők a továbbiakban minden jogi, sőt anyagi támogatást megadnak, hogy átkerülhessek tartalékos polgári szolgálatba, s így a jövőbe se keljen fegyvert fognom embertársaimra. (Az Alba-kör a Bokor hold-udvarához tartozott. Ekkor ui. már volt polgári szolgálat a hadseregben, de én korábban másfél évig fegyveres szolgálatot teljesítettem, ezért volt necces a helyzetem. Persze 1985-ben, amikor katonáskodtam, még nem volt polgári szolgálatra lehetőség, ezt az alternatívát az Alba-kör harcolta ki, később.)

Még háromszor beszéltem Bulányi atyával négyszemközt, úgy alkalmanként két-három órát. Először, a behívásos esetemtől jóval korábban, a Szakolczay Lajos: Péter Bulányi című könyvének 1989-es megjelenése után néhány hónappal kerestem fel az egykori ORFI Kórházban, ahol reumáját kezelték, s a folyóson fel-alá sétálgatva puhatolozott,

honnan a hirtelen támadt érdeklődésem felé. Mondtam neki, hogy e könyv miatt kerestem fel, s hogy magam is pacifista nézeteket valló vagyok. Azt mondta erre, hogy a lelkiismeretem szava az Isten hangja bennem, ezért vegyem komolyan ezt a dolgot. Másodszer néhány hónapra rá a városmajori lakásán fogadott, s minden nyomtatásban megjelent könyvéből adott egy-egy példányt, de csak bele-bele olvasgattam műveibe akkoriban, s félre tettem. Fárasztó nyelvezetűnek tűnt számomra akkor a KIO. Harmadszor – meglepetésemre – ő hívott fel telefonon, mert a Népszabadságban írt egy cikket, amire én is reagáltam, (amit cikként és nem olvasói hozzászólásként közöltek le), s ennek megbeszélésére hívott magához, hogy mint mondta: „ne a nagy nyilvánosság előtt teregetjük ki a saját szennyünket”. Írásomban a Jehova tanúival állítottam párhuzamba pacifista nézeteit, de láthatóan zavarta ez az összehasonlítás, a hutteritákkal, a kvékerekkel és mennonitákkal való példálózásomnak viszont egyenesen örült. Ezeket büszkén felvállalta. A hutterita(habán) Hans Maiert egyenesen a barátjának tekintette Deer Springsből.

Bevonulásom Rétságra

Egy esős novemberi hajnalban, a különvonatról leszálltam Rétságon, ami szürreális képet mutatott: minden feketés és szürke volt, nyakig érő sártenger fogadott, s elképedésemre már a regisztráció előtt az útmentén felállított sátrakból a kezembe nyomták a terepszínű ruhát, bakancsot, csajkát és az ekcájt. Végül beléptem abba a katonai sátorba, ahol a regisztráció folyt. Alig láttam a füsttől, mert a fűtésre beállított dobkályhából a kályhacső összeillesztésénél is ömlött a füst, nemcsak a kivezetésénél, s így szinte lélegzetviesszafojtva vártam, hogy a sorozó tiszt feltegye a kérdést, hogy van-e valakinek szociális jellegű problémája. E kérdés elhangzásakor harmadmagammal kiléptem a sorból. A másik két fő két Jehova tanúja volt. Szépen kiöltözve, fehér ingben, öltönyben álltak ott, kezükben jókora, traktátusokkal megtömött munkástáskákkal. Ekkor talákoztam először életemben Jehova tanúival, addig csak hallottam róluk. Közben le voltam törve, mint a bili füle, ők mintha vendégségbe mentek volna, fel voltak dobódva, s lelkesen szónokoltak nekem, még később is, a vonaton visszafelé menet. Ottlétüket amolyan tanúságtevésként fogták fel, próbatételnek. Meglepődtek szolgálatmegtagadásomon s talán lelki társukat vélték felfedezni bennem. Úgy szorongatták görcsösen, jobb kezükben a Bibliát, mint hosszú ideje szomjazók a vizes kulacsot.

Ezután a táborparancsnokhoz vezettek bennünket. **Csorba Győző** dandártábornok úr, a rétsági gépesített lövészalakulat parancsnoka a Jehova tanút szóra sem méltatta, de rajtam elképedt, s hosszasan próbált győzködni, hogy ne hülyéskedjek vele, hanem maradjak, mert másként hadbírótság elé állíthatat. Különben is fene jó dolgom lesz, csak őt kell kísérgetnem a hadműveletek alatt, s a hadműveleti térképeket vezetnem. Hangsúlyozta, hogy vegyem megtiszteltetésnek, hogy ilyen bizalmi munkát bízott rám s nem kell a sárban dagonyáznom a többiekkel. Ha leszolgálok ezt az egy hónapot, bizton évekig békén hagynak, stb. Ekkor elővettem az **aduászomat**, hogy a rétsági gyakorlótéréről nyomasztó emlékek kísértenek, mert 1986 nyarán, egy negyedévente szokásos, egy hetes hadgyakorlaton a szemem láttára csinált palacsintát az egyik T-34-es tankunk (a hódmezővásárhelyi harcokkoromban) a főhadnagyomból. Megbotlott, elesett és túl közel került a lánctalpához, a tankvezetője meg nem vette észre időben. Na meg másnapos is volt az áldozat, ami persze nem került be a vizsgálati jegyzőkönyvébe, hanem az, hogy a harckocsi vezetője volt kaptos állapotban, ami persze nem volt igaz, de 3 év barackkai futkosót kapott ártatlanul e balesete miatt. Tábornokom (aki akkoriban még csak ezredesi rangban parancsnokolt) emlékezett az esetre, úgyhogy telefonált s behívatta az egykori ezredírnokát helyettem s hazaengedett. Mint mondta búcsúzóul, „szerencsém volt, hogy jókedvében találtam.” Így úsztam meg a katonáskodást az első menetben.

Ezután valóban beléptem az Alba-körbe, úgy 5-6 évig voltam ezután albás, utcai demonstrációkban nem vettem részt, addig maradtam, amíg a sorkatonai, kötelező, fegyveres szolgálatot el nem törülte az SZDSZ. Irodájuk Bp.-en egy régi légós pincében volt, s így, a tagsági könyvemmel a zsebembe nem kerültem hadbírótság elé, mint a Jehova tanúi, akik ekkoriban már csak felfüggesztett börtönbüntetéseket kaptak. A miskolci Hadkiegészítő Parancsnokságtól pedig kb. fél év után megkaptam a hivatalos engedélyt, hogy áthelyeztek tartalékos polgári szolgálatba s mivel ekkor ennek szolgálati ideje szintén másfél év volt és ennyi időt szolgáltam fegyveresként, egyáltalán nem kellett többé bevonulnom. Azóta se hívtak be, még polgári szolgálatba sem, s remélem, hogy ez az állapot eltart életem végéig. Hacsak nem tör ránk a nagy, fránya, vérvörös III. világháború, vagy ha a FIDESZ-nek nem úgy hozza az úri kedve.

„Püspökeink azért ütöttek az átkosban, mert a püspököktől az ütésemet kívánta a trón. Aztán megértették, amit a Párt megmagyarázott nekik, hogy én nemcsak a trónnak, hanem a püspököktől képviselt oltárnak is az ellensége vagyok, s ma ezen értővé lett püspökök engedélyéből egy sor, egy betű sem jelenhetik meg tőlem, ami katolikus boltokban beszerezhető lenne. Nem, mégpedig azért nem, mert az én betűim megmutatják, hogy mekkora a különbség az ő trónt támogató oltárunk és Jézus keresztye között, mely utóbbit a Jézus korában is érvényes trón és oltár szövetsége állított. Az bizony. Maguktól hallgattatnak el, nem a Párt és nem a tőkés társaságok kívánják, saját érdekük kívánja.” (Bulányi György: Isten nem a zsidók Istene, Isten minden ember Istene, Felvidéki Polgárinfo, 2008. február 04.)

Bevezetés: Ami a Bulányi-ügyben megtörténhetett, s ami nem

A Bulányi-ügynek két, egymástól eléggé eltérő fő vonulatát, értelmezési lehetőségét ismerem, - az egyik Wildmann János 1985/1-es Beszélőben megjelent tanulmánya, a másik az általam itt ismertetett - már ahogyan és amennyire ismerem, idáig megismerhettem. Elvégre Szent Pál mondta, hogy a földi életünkben - nemcsak a mennyei dolgokban - homályosan és tükör által látunk. Másrészt a Hittani Kongregáció azzal okozott zavart, hogy az 1987. április 30.-án keletezett nyílt levelében leszögezte, hogy **a Bulányi írásaiiban bíralt pontok nem képezik nyílt teológiai viták tárgyát.** Továbbá leszögezte, hogy Bulányi az Erény-e az engedelmesség és az Egyházrend című írásaiiban a hivatalos egyházi tanításoktól eltérő nézeteket képviselt. Erre hivatkozva tiltott be minden sajtó-vitát e kérdésben a MKPK, vagyis az állásásával játszott az a katolikus lapszerkesztő, aki ennek ellenére publikálni merészelt volna Bulányi vita-iratait. 1997 januárjában a Hittani Kongregáció rehabilitálta Bulányit, de ez csak az egyházfegyelmi szankciók megszüntetését helyezte kilátásba, a MKPK fél év múltán volt hajlandó ezt nyilvánosságra hozni. Máig sokan úgy értelmezik, hogy Bulányi szakított korábbi téves nézeteivel, ezért „megbocsátás”-ban részesült, de csak 15 év elteltével, főleg antikommunista múltja miatt kapott felmentést; ismét mások szerint nem változtatott korábbi nézetein.

Harmadrészről nem vagyok történész vagy irodalmár, de a közelmúlt egyháztörténetéről még a szakemberek is sokat vitáznak egymás között, a kortörténeti dokumentumok feltárása is csak folyamatban van. Megalakult a fiatal egyháztörténészek munkaközössége a Fehér Hollók Munkacsoport, mely hozzá látott e korszak feldolgozásához. A Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskolán már tartottak e korszakról konferenciát, de például Kálmán Peregrin OFM atya Grósz Józsefről írt könyve és az ezt követő tudományos konferencia csak tovább borzolta a kedélyeket, miközben Meszlényi Zoltán mártír püspököt boldoggá avatták. Grósz ugyanis az 1950-es megegyezés aláírása után 15 év börtönt kapott, de másfél év múlva szabadult és a hazai békepapi mozgalom egyik vezetőjévé vált. Várszegi Asztrik püspök lemondott a tényfeltáró történelmi bizottság vezetői posztjáról, helyét Beer Miklós püspök vette át. (Elvégre, mondogatják, hogy jönnek egyes „történész” ficsúrok ahhoz, hogy tisztességben megőszült egykori egyházi vezetők múltbéli döntéseit és cselekvéseit megítéljük, plána, ha még élnek is.) Nem ismerjük, nem ismerhetjük az összes körülményeket s a megfélemlítés légkörét, amelyben éltek egykoron. Bizonyára szükség van arra a bizonyos 70 évnyi történelmi rálátási, ráhagyási időre. De mégis szükség van egyfajta **igazságtételre** is, a meghurcoltak rehabilitálására, ami sohase válhat bosszúvá vagy elszámoltatássá, s ami azért szükséges, mert az áldozatok is halandóak, s nem posztumusz rehabilitálásra vágyanak.

A Bulányi ügy kezdete: 1976

”A keresztény élet ennek megfelelően örökös haldoklás és örökös föltámadás. Boldog élet ez, hiszen mennyire fölemelő érzés, különösen áldozatok árán, ha jót cselekszünk. Jó jónak lenni.”(Dr. Szendi József, a SZIT Pásztorok című sorozatának vele készült interjúkötetéből)

A Bulányi-ügy szerintem 1978-ban kezdődött el, amikor a Magyar Püspöki Kar elítélő körlevelet bocsátott ki Bulányi 1971-ben készült „Lelkipásztori Marketing” című dolgozatáról, mely szerintük „elszakítani” igyekezett a püspököket híveiktől. Az elítélés közvetlen inspirálója pedig az akkor még esztergomi teológia tanár, később veszprémi püspök **Dr. Szendi József** volt. Ő 1976-ban kezdett jegyzeteket osztogatni a püspökkar tagjai között Bulányi teológiai felkészületlenségéből származó téves tanairól. Bulányi ennek hallatán elvitte neki a KIO-t és más műveit, amit Szendi betegsége miatti időhiányra hivatkozva olvasatlanul küldött neki vissza. Bulányi így írt erről, egyházi meghurcoltatásának kezdeteiről a Nagypénteki levélben:

*„A Szentszék 1973-ban megüresedettnek nyilvánította Magyarország primási székét, mivel a 81 éves Mindszenty bíboros primás száműzetésben élt. A szentszék a következő évben Lékai László veszprémi püspököt esztergomi apostoli adminisztrátorrá, majd két évvel később, 1976-ban, Magyarország primás-érsekévé nevezte ki. Ez utóbbi februárban történt. Még ugyanebben a hónapban az esztergomi papi szeminárium egyik tanára egy papoknak tartott előadásában – Lékaira hivatkozva – **eretneknek bélyegzi teológiai tanításomat.** A tanárt **Szendy**-nek hívták, akit néhány év múlva kineveznek majd Veszprém püspökévé. Nagy sietve kerestem fel őt. Magammal víve hatkötetes művem, s más kisebb munkáimat, letettem azokat asztalára, s kifejezetten Lékai primás asztalára is azzal a kéréssel, hogy vizsgálják meg, mi eretnekség van abban. Dr. Szendy néhány hónap múlva azzal a szóbeli üzenettel küldte vissza az említett könyveket, hogy betegsége miatt nem tudta tanulmányozni őket.(...)Ugyanezen év(1976) decemberében a primás a püspöki konferencián Dr.*

Szendy egy írását osztotta szét kollégái között a következő címmel: "Bulányi Györgynek valószínűleg hiányos teológiai műveltségéből származó tanításai..."¹

Szendi József 1921. október 31-én született Székesfehérvárott. Teológiai tanulmányait Budapesten végezte, ahol 1944. december 24-én szentelték pappá. 1946-tól teológiai doktor. Börtönbe került, majd szabadulása után Székesfehérváron hitoktató (1946–48), teológiai tanár (1948–52), prefektus (1949–52), szentszéki jegyző és kórházi lelkész (1952–57) volt. 1957 márciusában a rendőrség kb. 3 hétre lefogatta a MÚK ('Márciusban újra kezdjük') mozgalomban való állítólagos részvétele miatt. A 36. sz. zárkában tartották fogva, ahonnan március 24-én szabadult. Lelkészként működött Csepel-Királyerdőn (1957–59), majd plébánosként Pákozdon (1959–69). Kerületi esperes, **szentszéki bíró (1969–82), ugyanakkor spirituális és teológia tanár Esztergomban (1969–82)**, valamint székesfehérvári kanonok (1980–82). Stephaniacumi címzetes püspökké és a Veszprémi Egyházmegye apostoli kormányzójává nevezték ki 1982. április 5-én, és Esztergomban szentelték püspökké április 21-én. Megyéspüspöki kinevezését – a Veszprémi Egyházmegye 100. püspökeként – 1983. szeptember 3-án kapta, beiktatására december 7-én került sor. 1993. május 30-án II. János Pál pápa „Hungarorum gens” kezdetű bullájával új érsekséggé és metropolitai székhellyé tette a veszprémi püspökséget, amelynek első érseke lett. Az érseki palliumot 1993. június 29-én vette át. Hivatali ideje 10 évig, 1983. szeptember 30.-tól május 30.-ig tartott. 1997-ben nyugállományba vonult. Megjelent könyvei: Hétköznap is szól az Úr (1989), Számvetés (2002–2004), Krisztus Jézusban élni (2007). 2005-ben Parma fidei(Hit pajzsa) díjban részesült, tavaly, 2011 március 15.-én pedig „papnevelői, egyházkormányzati tevékenységéért, az igazságért való bátor kiállásáért, példaértékű életútja elismeréseként” a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje polgári tagozata életmű díjában részesült.

Vagyis Szendi József 1976-ban mint szentszéki bíró és mint esztergomi főiskolai dogmatika tanár teljes szentszéki felhatalmazás birtokában járt el akkor, amikor megírta ezen elítélő dolgozatát Bulányi állítólagos téves, eretnek tanairól. Bár e dolgozat titkosítva van, tudni lehet, hogy Bulányi mely írását vizsgálta meg. Sem a KIO-t, sem a Merre menjeteket nem olvasta el, hanem az 1971-es keltezésű Lelkipásztori marketinget (mely később az 1980-as Egyházrend függelékeként szerepelt) és a Bulányinak tulajdonított Kinyilatkoztatás és Engedelmesség c. írásokat. Ezen, döntő fontosságú írományokról viták folytak akkoriban, hogy hamisítvány volt-e vagy sem, Bulányi írta vagy sem, ha nem, akkor ki a valódi szerzője. A névtelen szerzőségű Kinyilatkoztatás c. dolgozat egy „Új Forrás” nevű füzetbe jelent meg, de a füzet forrásaként a Karácsonyi Ajándék című írásgyűjtemény volt megjelölve. A Karácsonyi Ajándék a Bokor tagok írásainak éves gépelt gyűjteménye volt, amivel megajándékozták egymást, csak belső használatra írták, használták, valahogyan mégis kikerült, olyanok kezébe, akiknek nem szánták. A Bokorról közismert volt írásbelisége, hogy mindenről leírták nézeteiket.

1976-ban iktatták be Lékai Lászlót prímás érseknek, ebben az évben megpróbálta Bulányit Ausztriába, egy piarista rendi kolostorba könyvtáros-egyháztörténelmi státuszba kivitetni. Albert István mo.-i piarista provinciális viszont ezt ellenezte. A Klérus Kongregáció(és nem a Hittani Kongregáció!) a fenntartások miatt Angelo Ruiztól, a rend generálisától megkérte és megvizsgáltatta a KIO-t, a Merre menjeket és a Lelkipásztori Marketing című írásokat, de nem talált bennük elítélendőt. Ezt Luigi Poggi nuncius-érsek Bulányival is tudatta Mo.-on, a Hilton szállodában. Az első körben a színpalak mögött Bulányit felmentették a teológiai vádak alól, de nem hivatalos eljárással, hanem informális módon, úton. 1975-től a magyar állam aláírta a Helsinki Egyezményt, melytől számítva a kisközösségi lelkipásztori tevékenység nem számított illegálisnak, államellenesnek.

1981 december 5.-ére a MKPK tanácstermébe tartott első „dilógusnak” nevezett törvényszéki ülésre szakértökként Rózsa Huba, Vanyó László, Gál Ferenc és Erdő Péter teológiai professzorok voltak kirendelve, de maga Lékai László is részt vett. Bulányi ezért szintén negyedmagával jelent meg(Barcza Barna, Kovács László, Kovács Terézia, Demeczky Jenő) de a többieket kitessekelték, hogy itt Bulányi nézeteit vizsgálják s nem másokét. Ezen első találkozáson a professzorok főleg azt akarták megtudni, ki a szerzője a Kinyilatkoztatás c. dolgozatnak, s ha nem Bulányi miben és mennyiben ért egyet annak teológiai állításaival. Valamint az 1980-as Egyházrend c. írása felől is érdeklődtek. Bulányi ekkor azt válaszolta, hogy a Kinyilatkoztatást nem ő írta, nincs mitől elhatárolódnia. Idézet a jegyzőkönyvből:

¹ Bulányi György: Nagypénteki levél, Irotron kiadó, Bp.,1993. 47-48. old.

" DR.GÁL: Ha annyit beszélnek ezek az iratok a szeretetről, miért lehelnek soraik annyi gyűlöletet, pl. a „Verbum Dei” vagy a püspökszentelés szertartása ellen? Gőgöt, gyűlöletet, gúnyt és szektásságot sugároztak ezek az írások a hierarchia ellen. Azért kell a 2000 éves Egyházat lepocskondiázni, hogy az látszódjék: mi vagyunk az igazság egyedüli birtokosai? Arról van szó, ami itt előttünk fekszik, nem arról, amit Rómában felülbíráltak.

BULÁNYI: Gúnnyal vannak teli ezek az iratok? Szektásságot lehelnek? Teológiai műveltség hiányzik belőlük? Szabad legyen nem válaszolni ezekre a minősítésekre!

LÉKAI BÍBOROS: Mi Atya véleménye a Kinyilatkoztatásról?

BULÁNYI: Ezt az írást nem én írtam. Ennek az írásnak a szerzője megkereste Gál professzor urat. Mindenki a maga írásáért felelős. Ha Bíboros úr kívánja, hogy egzakt módon kifejtsem erről a véleményemet, kérem, szíveskedjenek írásban megadni a kérdéseket, és írásban fogok felelni rájuk. Nem vagyok olyan idegállapotban, hogy most egzakt módon nyilatkozzam mások írásairól.

LÉKAI BÍBOROS: Ezeket az írásokat közösen megbeszélték. Nincs szüksége írások fogalmazására, hogy véleményt alkosson erről. Nem fejtette ki nézetét a közösségben?”²

Kérte, hogy írásban, pontokba szedve tegyék fel a professzorok kérdéseiket s ő írásban, szabadosan és felkészülten fog választ adni rájuk. Erdő Péter kivételével ezt meg is tették. (Ő mindvégig amolyan megfigyelői pózt felfelt, mint egykori piarista gimnazista, aki kacérkodott a piarista szerzetesi élethivatás gondolatával is, nyilván kínosan érezhette magát a vádlók oldalán. De Lékai felkérését nem utasíthatta vissza.) Bonyolult teológia kérdéseket tettek fel számára, ezért szóban megalapozott válaszokat, kapásból nem tudott és nem is akart mondani. Bulányi kb. 3 hét múltán, 1982. január 17.-én küldte el írásos válaszait a feltett teológiai kérdésekre. Válaszai tömörek és szakszerűek voltak, úgyhogy először azt feltételezte a vizsgáló bizottság, hogy nem is ő írta ezeket. De Bulányi elmondta, hogy külföldi lexikonokból, könyvekből és folyóiratokból állította össze őket, ezért precízek, akadémiai stílusúak. Ekkor már elismerte, hogy ismeri, olvasta a Kinyilatkoztatás című dolgozatot és meg is nevezte a szerzőjét, **Demeczký Jenő** személyében. Ugyanakkor az első megbeszélés jegyzőkönyvéhez kiegészítést, kommentárt csatolt, így: „Nem azonosodtam Demeczký írásával, és nem határoztam el magam attól. Mindig csak azt mondtam, hogy én ezekről a kérdésekről más fogalmazásban beszélek.”³

A második tárgyalási napra 1982 február 22.-én került sor. Itt már belementek érdemi dogmatikai kérdésekbe. Bulányi írásos és szóbeli megnyilvánulásaiából kiderült, hogy alapjában véve osztja Demeczký nézeteit a kinyilatkoztatás kérdéseiről. Bulányi megkérdőjelezte a tanítóhivatali tévedhetetlenséget, több történelmi tévedésre rámutatva, a püspöki kinevezéseknél azt tartotta idálisnak, ha a hívők és a pápa egyetértésre jutnak a leendő püspök személyét illetően, vagyis szükségesnek vélt egyfajta alulról jövő jóváhagyást is. Aztán kibújt a szög a zsákból, előkerült a szolgálatmegtagadás kérdése. **Merza József** megtagadta a fegyveres katonai szolgálatot 1979-ben, 1980-ig négy fő követte példáját: **Simonyi Gyula** 31 éves, háromgyerekes matematikus, tartalékos tiszt; újbóli behívását megelőzendő tagadta meg a szolgálatot. Tíz hónapi szabadságvesztésre ítélték. **Magyar János és Mohos László** behívásukkor azonnal a budapesti katonai főügyészségnél jelentkeztek. Mindketten két és fél évi börtönbüntetést kaptak. **Habos László** 19 éves érettségizett érdi munkást augusztusban két év hét hónapi szabadságvesztésre ítélték. Barcza Barna Lékainak címzett levelében rámutatott, hogy a prímásérsek szembe helyezkedett a Gaudium et Spes zsinati határozattal, amikor nem követelte a polgári szolgálat lehetőségét az államtól; Kovács László hajósi beszédét pedig Lékai megalázó személyeskedésnek tartotta, mi szerint Kovács jellemtelen alaknak, bábnak nevezte őt majd 700 fiatal előtt, aki meghunyászkodva mindenben behódol az államnak. Valóban a vita gyakorta átcsapott sértegetésekbe. Lékai a jogos önvédelem jogára hivatkozva vetette el a szolgálatmegtagadást, ami az önvédelem elutasítását jelentette értelmezésében. Bulányi a „Ne ölj!” isteni parancsát fontosabbnak tartotta az élethez való jognál is. Ahogy Jézus bárányként feláldozta önmagát, és nem védte életét, Bulányi szerint ebben is követni kell Őt. Bulányit többször kinevezték a professzorok, amikor nem tudott épkezláb válaszokat adni a dogmatikai kérdésekre, minduntalan az írásbeli válaszadás lehetőségét kérte, hogy vegyék figyelembe, hogy ő perpillanat nem teológiai professzor, mint kérdezői, hanem műszaki fordító.

A harmadik dialógusra március 3.-án került volna sor a Központi Szemináriumban. Bulányi azonban erre nem ment el, mert úgy látta, a „dialógus” valójában egyházi törvényszéki eljárás, amolyan ítéletábla féle,

² Szakolczay Lajos: Páter Bulányi, 109-110.old.

³ uo. 117.old.

melyben ő csak mint vádlott szerepel, s saját szavait csak ellene akarják felhasználni. A professzorok írásos állásfoglalását az ő írásos válaszaira kérte, hogy foglalják bele a jegyzőkönyvbe. Megtagadták kérését. A MKPK tavaszi ülése már kemény hangú határozatot hozott. A határozat szerint a Bokor mozgalom „felforgató” és „zavarkeltő”, mert az „ihletett újítók köntösébe burkolva szembeszegülnek – a hiararchiát semmibe véve – az egyházi vezetőkkel, viselkedésük az egyházi fegyelem felbomlasztásával fenyeget, a Szentlélek külön kegyelmi indítására hivatkozva új értelmezést kívánnak adni egyes szentírási szövegeknek.”

A vészjósló határozat már sejtette a végkifejletet, Bulányi nézeteinek elítélését, amit 1982. április elsején, bolondok napján intézett Lékai Bulányihoz. Ebben röviden és velősen összefoglalva hat pontban ítélte el nézeteit és két hetet, április 15.-i határidőt kapott téves nézeteinek visszavonására. Aminek persze nem tett eleget.

A hat pont, melyben elmarasztalták:

1. Bulányi egyenértékűnek tartotta a Lélek utolsó korszakban való működését a bibliai szövegekben foglalt kinyilatkoztatással, a lélek benső hangját Isten Hangjának tartotta. (szubjektívizmus)
2. Pál apostol írásait csak másodlagosnak tartotta az evangéliumokhoz képest, mert ezek nem helyesen értelmezik Jézus mindent megbocsátó szeretetét. Bulányi szerint Pálnak az engedelmességről, egyházi hatalomról, egyházból való kizárás lehetőségeiről írt írásai eltérnek Jézus tanításaitól. Pedig a Trentói Zsinat Pál leveleit is sugalmazottnak fogadta el.
3. A Trentói Zsinat dogmaként hirdette ki, hogy Jézus alapított szentségi papságot, aminek fokozatai a püspökség, áldozópapság, diakonátus. A kormányzati tisztség a püspököké. A Trentói Zsinat elítélte, hogy a püspökszentelés a nép közbe jötte nélkül nem érvényes. Bulányi szerint a püspökszenteléskor a jézusi alapítás erejében a hívők adják a hivatalt és a papságot. Szerinte nem a jogi értelemben vett felszentelési érvényesség számít, hanem a hűség az egyházban működő isteni Lélek iránt. A hívő népnek kell tanúsítania, hogy a felszentelendő hűségesen végzi-e szolgálatát.
4. Az egyházi hivatalnak(püspöki, papi hatalom) és a Szentléleknek kapcsolatát leredukálta a szentségek hatékonyságára(ex opere operato elve), azaz nem ismerte el a személyek szentségi felhatalmazását, amit a Trentói Zsinat szintén dogmaként tanított.
5. Az egyházi tanítóhivatal tévedhetlenségét Bulányi kétségbe vonta a történelemből felsorolt téves jogi intézkedések eseteire hivatkozva. Mindig csak a tanítóhivatal önkényességéről beszélt. Mindig tudatosan elhallgatta viszont, hogy a tanítóhivatal hit- és erkölcs dolgában tévedhetetlen az I. Vatikáni Zsinat határozata szerint. A Lélek sugalmazására hivatkozva a Bokor közösségek önmagukat tekintik az igaz tanítás hordozójának, letéteményesének, s nem a tanítóhivatalt.
6. Bulányinak az engedelmességről és engedetlenségről vallott nézetei teljesen önkényesen, öntörvényűek. Azt állította, hogy a hierarchia vonatkozásában az engedelmség bűn, az engedetlenség pedig, erény. Így juttatta kifejezésre a tanítóhivatal és a hierarchia iránti ellenszenvét. Ehhez kiragadta Jézus néhány elutasító, a templomi papságra vonatkozó kijelentését. Pál apostol engedelmségre vonatkozó tanításait igyekezett megcáfolni. Pedig Jézus azáltal, hogy Péterre és az apostolokra hagyta az „oldás és kötés” hatalmát, megalapozta a tekintélyét és a neki, és a papi hierarchia iránti engedelmség jogosságát. Jézus mondta apostolainak: ” Aki titeket hallgat, engem hallgat.”

Az itt röviden összefoglalt téves tanok csak részben származtak a kifogásolt, korábbi két művéből, az Egyházrenből és az Engedelmségből, hanem javarészt a két „dialógus”-ból és írásos válaszaiból származtak. Kiderült az is, hogy nézeteit a Trentói Zsinat határozataitól eltérőnek találták, de sohase hivatkoztak arra, hogy ezek eltértek volna a II. Vatikáni Zsinatétól. Márpedig Bulányi mindig ezekre hivatkozott, s a zsinati szövegeket elemző zsinati, külföldi teológusokra. (Yves Congarra, Hans Urs von Balthasarra, Karl Rahnerre és Karl Lehmannra, Peter Lengfeldsre, Walter Kasperre és Suenes bíborosra.) Vagyis jól ismerte a II. Vatikáni Zsinat határozatait, az erre vonatkozó külföldi szakirodalmat, mivel hét nyelven beszélt(görög, latin, német, angol, francia, spanyol, olasz). Ma már tudjuk, hogy ezek a témák sokkal összetettebbek, sem-hogy egy ilyen kurta-furcsa vizsgálati eljárás során gyorsan tisztázhatóak lettek volna. De a „dialógus”-nak nevezett vizsgálatot éppen ő szakította meg.

A Hittani Kongregáció megoldása, mint hosszú végkifejlet

A Hittani kongregáció feje, Ratzinger bíboros, azaz XVI. Benedek pápa látva, hogy a MKPK a Trentói Zsinatra hivatkozva utasítják el Bulányi nézeteit a megoldást abban látta, a a II. Vatikánum határozataiból állít össze 12 pontot s ezt Bulányival aláírta. 1986 január elsején Ratzinger levelet intézett Bulányihoz, melyben lényegében egyetértett az MKPK-al a téves teológiai nézeteket illetően, de a korlátozó szankciókat nem ő, hanem Agostino Casaroli bíboros hagyta jóvá április 30.-i levelében. Bulányi 1951-től gyakorlatilag illegálisan, apostoli engedély nélkül végezte papi szolgálatát, beleértve a szentségek és szentelmények kiszolgáltatását is, azaz nem volt egyházi keretbe felvéve, így valójában semmilyen korlátozás nem történt a korábbi állapotához képest.

Bulányi hajlandó volt azonnal aláírni ezt a teológiai anizot, összeállítást, de függelékként, amolyan 13. pontként egy Dignitatis Humane Nyilatkozatból összeállított idézetösszeállítást akart betenni, amely szerint a lelkiismeretünknek tartozunk végső engedelmességgel. A pontos szövege ez volt:

„Az isteni törvény rendelkezéseit az ember felfogja lelkiismere által(DH13), amelyet tartozik követni, hogy Istenhez eljusson(DH2). Nem szabad tehát kényszeríteni az embert arra, hogy lelkiismerete ellen(DH4) cselekedjék(DH3), és csak a lelkiismeretének tartozik engedelmeskedni.”(DH11) (Összesen:DH 2,3,4,11,13)

Ez a mondat-betoldás így, ilyen formában eredetileg nem szerepelt a Dignitatis Humaneben, hanem éppolyan kollázs-mondat volt, mint a Ratzinger féle 12 pontos kollázs-szöveg, csak éppen Bulányi készítette. (Volt olyan furfangos, mint Ratzinger.) Valójában, ravasz módon összevágott **olyan tantétel volt, melyet a DH-ból állított össze 13., rejtett pontként.** Ratzinger szerint ez az általa összeállított 12 pontot relativizálta, kétértelművé, sőt érvénytelenné tette volna. (Holott ez is zsinati szöveg, csak éppen jelentésmódosított, átértelmezett szöveg. Bulányi kétségkívül **nagymestere volt a kettős beszédnek**, árnyalatnyi csúsztatásoknak.) Végül 1997-ben, 15 év múlva a piarista generális közbenjárására megszületett az a megoldás, hogy ezt az idézetegyveleget betették a 4. pontba és így mindkét fél számára elfogadható volt a szöveg. Bulányi misézhetett Ady-ligeten egy templomba, de nem hirdethette meg nyilvánosan, ezért szinte csak a Bokor tagjai látogatták miséit.

Az eltelt másfél évtized azonban nem hagyta változatlanul Bulányi hátországát, a Bokor közösséget sem. A kb. korábban 20-25 főnyi „bulányista” papság a felére apadt, a megmaradtakat vidéki kis helyekre helyezték át, száműzték, vagy elhaláloztak. Halász Endre péceli plébánost 1983-ban felszólították, hogy ne engedje be a templomba és a plébániára a mintegy ötszáz hívőt. Halász erre nem volt hajlandó. Már pünkösöd hétfőjén nyugdíjazták. Június folyamán különböző egyházmegyékben húszegynéhány egyházi megyében vettek fel előljáróik ún. **engedelmeskedési jegyzőkönyvet.** Ebben el kellett volna ismerniük, hogy engedelmeskedéssel tartoznak püspökeiknek. Néhányan aláírtak a nyilatkozatot, mások megtagadták, s voltak olyanok is, akik ezt jegyezték le: **csak lelkiismeretük szerint tudnak engedelmeskedni.** Ezután próbára tették a megkérdezettek engedelmisségét. Négy plébános kapott Budapesttől távol eső helyen új egyházközséget, holott munkájuk ellen sohasem merült fel kifogás, s a hívők között is népszerűek voltak. Ismét áthelyezték Kovács László plébánost, aki korábban is „büntetésből” került Annavölgybe, továbbá Tornai Imre nagyoroszi, Hevesi Gyula nagysápi és Bisztrai László ócsai plébánost. Kovács Lászlót a hajósi beszéde miatt, Gromon András pomázi lelkészt levele miatt fél-fél évre Lékai felfüggesztett a papi szolgálat végzése alól. A legsúlyosabb büntetést később Gromon András kapta, akit Paskai László egyházi eljárás lefolytatása nélkül, határozatlan időre függesztett fel papi hivatása gyakorlásából. Paskai szerint azért nem volt szükség fegyelmi eljárásra, mert Gromon tagadta a szentháromság-tant, s így jogilag az önmagától beálló kiközösítés állapota állt elő.

A Bokor közösség hálózata, melynek története 1964-ban kezdődött el, 1994-re - három évtized múltán - gyakorlatilag **szétmorzsolódott**, a „verd meg a pásztort és szétszéled a nyáj” elve alapján. Megmaradt a mag, főleg Bp.-en és Dunántúlon, Sopron környékén. (Bulányi halála után Kovács László vette át a stafétabotot, a Bokor vezetését. Bulányi így látta 1994-ben a saját helyzetüket:

Befejezés: A Bokor – ahogy sajátmagát látja

*„Mélyen megosztott a kép. **Első csoport:** Nem érdekli őt, miként vélekedik rólunk a hierarchia és a hierarchiafüggő katolikus nép. „Döglött lónak” tekinti a hierarchiafüggő egyházat. Nem törődik azzal, hogy minő*

strukturális következményei lesznek e szemléletének. Pl. hogy felekezetté alakulunk-e – függetlenül attól, hogy jelen pillanatban van-e ilyesmi szándékában e csoportnak vagy sincs. Lélekben már felekezetétől valamelyest elszakadtnak kell gondolnom e csoportot, bár a templomba nem járáson, adót nem fizetésen túl semmi látványos egyéb magatartás nem tapasztalható részükről. Mindazonáltal csak valamelyest gondolhatom **lélekben elszakadtnak** őket, mert készségesen tevékenykednek olyan katolikus társaságokban, amelyek a hierarchia és hierarchiafüggő erők nyomatékos kívánsága ellenére is szívesen látják a Bokorhoz tartozók közreműködését soraikban. E csoportban tartozik többek azaz ifjú pár is, amely Bokorhoz tartozó pap igénybevételével katolikus szertartás szerint kíván házasságot kötni, de nem látja értelmét a plébániai anyakönyvezésnek, s nem izgatja őket, hogy a születendő gyermekek katolikus egyházzal „törvénytelennek” minősülnek majd a szülők ezen magatartásának következtében.

Második csoport: Elfelé menőben van. Lelkigyakorlatra nem megy, csoportba még jár, vagy bejelenti, hogy táplálkozó csoportba járása egyelőre szünetel, inkább az általa vezetett csoportot tartja meg. Hallatlanul aktív tőlünk magukat elhatároló papok egyházközségi munkájának segítségével. Bokron belüli baráti, lelkievetői szálakat megszakít. **Csoportközi tevékenységektől távol tartja magát.** Bokron belüli munkába nem segít bele. Bokor-rendezvényeken nem látható. Nincs lelke bejelenti távozását az évtizedes közös élmények, kapcsolatok, barátságok következtében, de tudatosan szakítgatja a szálakat. Képtelen (még?) csúnyát mondani rólunk, de egyértelmű, hogy végleges leszakadása csak idő kérdése.

Harmadik csoport: Egész szívvel ragaszkodik katolikus felekezetéhez, készséges áldozatos egyházközségi munkára, de a Bokortartalmakhoz ragaszkodása következtében újból és újból érzi, hogy **ott nem kívánatos személy.** Előbb-utóbb minden jó szándéka ellenére is megszakadnak aktív jellegű kapcsolatai katolikus felekezetével. Jár vasárnaponként templomba és fizeti az egyházi adót. Alighanem ez a legnépesebb csoport. E csoportban vannak olyanok, akik ezt nagyon nehezen viselik, lebénulnak, passzívakká válnak. Többségük viszont elfogadja ezt a helyzetet olyanként, amin nem tud változtatni, és keresi, hogy mi mindent lehetne tennie ily szituációban is.”

(Bulányi: A Bokor kívülről-belülről, Óbudavár, 1994. augusztus 6.)